

René Novotný

**Národnost, rasa a pospolitost.
Německé obyvatelstvo v Protektorátu Čechy a Morava
Univerzita Pardubice, FF Ústav historických věd 2019**

Posudek oponentky disertační práce

Disertační práce autora, jak autor deklaruje, se zaměřuje na problematiku nacistické národnostní politiky ve vztahu k Němcům žijícím v Protektorátu Čechy a Morava. Hlavním cílem je posoudit, do jaké míry se nacistům podařilo, či nepodařilo posílit německý živel v Čechách a na Moravě během šesti let trvající okupace. To je opravdu úctyhodný úkol. Zkusme tedy ohodnotit, jak se jej podařilo naplnit.

V úvodu jsou velmi přesně definovány otázky, kterým autor přiřadil jednotlivé kapitoly disertace. Za významné považuji, že již dříve vyhodnotil postavení českého obyvatelstva v Protektorátu v monografii, která je v tisku. Nedá se tedy předpokládat, že by výzkum byl jednostranný.

Metodologicko-historiografická část disertace je relevantní, přičemž se René Novotný snaží být co nejvíce vyčerpávající, ale zároveň k problematice přistupuje s patřičnou kritičností, viz hodnocení „klasické“ teorie Hannah Arendtové. Problémem je etnografický pohled, nikoli vinou autora, na rozdíl od oblastí pohraničí, je teritorium Protektorátu minimálně zpracované, zbývají skutečně jen teoretické práce. Přehled probádaného pramenného materiálu je pak více, než úctyhodný, stejně tak jako seznam sekundární literatury.

První kapitola je věnována národnostní politice. Definice pojmu „Volkstumspolitik“ začíná poněkud zmatečným shrnutím nacionalismu 19. a 20. století, posléze přechází k solidnímu vysvětlení v rámci tématu. Následný exkurs vývoje německého osidlování od raného novověku je dle mého názoru zbytečně rozsáhlý a tím také ozřejmuje v některých pasážích, že autorovi toto období není vlastní a pochopitelně nesleduje ani novější literaturu.

Přehledně zpracované německé sídelní areály autor vnímá jako nástroj „řešení české otázky“. Popisuje různé germanizační plány s konstatováním, že veškeré regionální apod. iniciativy byly odmítnuty a že nacistická národnostní politika byla řízena centrálně z Prahy a území Protektorátu zůstalo nedotčené. To ostatně ukazuje i pojetí protektorátní hranice, což je i ve sledovaném kontextu zajímavé téma.¹ Následně prezentované právní předpisy a správní zřízení je natolik precizní a detailní, že by si tyto podkapitoly zaslouhovaly zvláštní vydání v podobě pomůcky pro studenty.

Další kapitoly jsou věnovány německé identitě a populační politice. Zde poznámka k vztahu říšských Němců – sudetských Němců – protektorátních Němců – v sudetských oblastech bylo

---

¹¹ Srv. Martin VESELÝ, *Vnitroříšské rozdělení? Hranice mezi Říšskou župou Sudety a Protektorátem Čechy a Morava v letech 1939-1945*, in: T. Velímský - K. Kaiserová (eds.), *Region na hranici, Ústí nad Labem 2015*, s. 209-258.

toto napětí možná ještě silnější, i když asi více skryté. Jinak se jedná o solidně zpracovaný demografický přehled. Zajímavé jsou názory původně od píky se vypracovávajícího libereckého genealoga Walter Bayera-Königa, možná měl československý stát už v roce 1935 lepší informace o jeho aktivitách, než se zdálo, když jej vyšetřoval na základě Zákona na ochranu republiky.

V další části práce se již dostáváme do další roviny – budování německé společnosti v různých sférách, rovině správní, stranické, soudní, přičemž zajímavé jsou bezesporu školství (již od 19. století se pracovalo v národních hnutích s faktem, že škola v této oblasti prioritně formuje občana) a kultura a sport. Konstatování, že Němci měli svůj kulturní život a sport, Češi rovněž (s. 262) ovšem není produkt Protektorátu, tak tomu bylo de facto i v meziválečném Československu, dokonce multinárodní byly jen jazzové orchestry. Klíčovou roli ale měla pro germanizaci kolonizační politika.

V poslední fázi války už se logicky projevuje defetismus. Přibývají uprchlíci, složitější, než autor líčí, to bylo s uprchlíky z východních oblastí, kdy se K. H. Frankovi podařilo z větší části Protektorát před nimi ochránit, což mělo negativní dopad především na sudetskou župu². Závěr práce je doplněn oral-history exkurzy a tečkou v podobě přehledu bezprostředního poválečného vývoje. Nechybí ani shrnutí práce.

Předložená disertační práce Reného Novotného plnou měrou splňuje cíle, které si zadal. Obsah všech kapitol podložen širokým spektrem pramenů (respekt vzbuzují i rozsáhlé materiály regionální) a literatury. Připomínku lze mít pouze k úvodům některých kapitol, nejen nacionalismus – viz výše, ale i rasové teorie apod. Souhlasit také nelze v tomto kontextu s některými závěry – např. (s. 87) srovnání E. Rádla s A. Gellnerem. Jeho klíčová kategorie "nacionalismus" je vnímaná zcela jinak, národ je v podstatě vedlejší.

Disertace je také psána „civilizovaným“ jazykem, jediným problémem je dělení německých slov, ale to není v „rukopisu“ práce podstatné.

Disertační práci nejen doporučuji k obhajobě, ale také k co nejrychlejšímu vydání.

V Ústí nad Labem 30. 9. 2019

Doc. PhDr. Kristina Kaiserová, CSc.

---

² Srv. Martin VESELÝ, *Na cestě. Uprchlíci v sudetské župě v letech 1944-1945*, in: *Paměť a místo; Proměny společnosti ve 30. až 60. letech 20. století*, Jaroslav Rokoský – Martin Veselý eds., Ústí nad Labem 2014, s. 135-208.